

alene selve foreningsdannelsen som sådan, men må tillige antages at indeholde en ret til at forsamle sig med henblik på gudsdyrkelse, såvel som en individuel adgang til gudsdyrkelse.¹⁸⁾

Det umiddelbare formål med virksomheden skal være gudsdyrkelse, jfr. Matzen.¹⁹⁾ Men til den egentlige gudsdyrkelse hører ikke blot selve den religiøse virksomhed under f.eks. en gudstjeneste, men også de praktiske forudsætninger for det religiøse livs udfoldelse. Således opførelse af kirker, ansættelse af præster, oprettelse af særlige præsteskoler.²⁰⁾ Uden for beskyttelsen falder på den anden side foreninger, der nok har et religiøst sigte, men hvis øjemed dog ikke er gudsdyrkelse, f.eks. sportsforeninger eller fritidsklubber med religiøst præg.²¹⁾

Centralt er det, at bestemmelsen efter formuleringen i dens andet led omfatter såvel lære som handlinger (»læres eller foretages«). Det er på den baggrund, at man kan drøfte, om bestemmelsen giver mulighed for flerkoneri, jfr. f.eks. Matzen s. 300-301 og Berlin s. 351, tiggeri, Holck s. 273, Matzen s. 302, s. 303, kirkelig procession, Matzen s. 303, jfr. dog Matzen s. 302 og Holck s. 272, såvel som det nævnte kirkebyggeri, Matzen s. 303-304. Religionsfriheden er ikke begrænset til den gudsdyrkelse, der foregår på bestemte tider og klokkeslæt, men må anskues med udgangspunkt i den enkelte religion som den virksomhed, som efter religionen anses som integreret i den enkeltes eller menighedens gudsdyrkelse.

Slagtning er grundlaget for menighedens animalske føde, og slagtningen er et integreret element i den islamiske og jødiske tro. Også slagtemåden må derfor anses som et element i den islamiske og jødiske gudsdyrkelse, og den må derfor som udgangspunkt anses som omfattet af religionsfriheden.

En regulering af den rituelle slagtning må på denne baggrund anskues som et spørgsmål om en *indskrænkning* af religionsfriheden.

2. Indskrænkning af religionsfrihed

Et vilkår for religionsfriheden er ifølge grundlovens § 67, »at intet læres eller foretages, som strider mod sædeligheden eller den offentlige orden«.

Religionsfriheden gælder altså kun med den indskrænkning, at der ikke må »læres eller foretages« noget, som er i strid med »sædeligheden eller den offentlige orden«. Til uddybning heraf anførtes allerede hos Holck s. 270, at det ikke er tilstrækkeligt til at frakende et religiøst samfund ret til en lovlig eksistens »at dets læresætninger er farlige eller skadelige, når de ikke kunne siges at stride mod sædelighed eller de til den offentlige ordens betryggelse givne love«. Men nogen nærmere uddybning heraf findes ikke i litteraturen, hertil Berlin s. 351f, Poul Andersen s. 633.

Som grundsynspunkt må antages, at det er overladt til lovgivningsmagten at fastsætte, hvilke krav der følger af hensynet til henholdsvis »sædelighed« og »offentlig orden«. Hvilke hensyn der i denne forbindelse kan tages, findes der ikke nogen systematisk redegørelse for i litteraturen. Men kirkebyggeri – som jo er nødvendigt til realisering af gudsdyrkelse – skal naturligvis følge de gældende bygge love, Poul Andersen s. 633 note 2. En religiøs åbning for flerkoneri støder mod ægteskabslovens monogamiske ordning, jfr. Matzen s. 300, Berlin s. 351. Også dyrebekendelse må kunne indgå som et hensyn, der sætter grænser for, hvordan gudsdyrkelse kan praktiseres. Det kan altså som udgangspunkt ikke afvises, at en regulering af slagtemetoder ud fra dyreetiske synspunkter, som svarer til synspunkter, der i øvrigt er lagt til grund for lovgivningen, er grundlovsmæssige, selv om de indebærer en begrænsning af den måde, hvorpå en gudsdyrkelse kan finde sted.

3. Diskriminationsforbud

Grundlovens § 70 indeholder en lighedsgrundsætning, idet den foreskriver, at ingen på grund af trosbekendelse kan nægtes adgang til rettigheder eller unddrage sig forpligtelser, jfr. nærmere grundlovens § 70.

Det bør derfor overvejes, om et forbud mod rituel slagtning kan indebære en krænkelse af dette diskriminationsforbud.

Et første spørgsmål er herved, hvad der sigtes til med »rettigheder«. Herom anføres hos Matzen s. 285-86, at »derunder indbefattes ethvert gode, hvis nydelse er beskyttet af retsfor-

¹⁸⁾ Poul Andersen: Dansk statsforfatningsret, 1954 s. 632.

¹⁹⁾ Henning Matzen: Den danske Statsforfatningsret III, 1909 s. 299.

²⁰⁾ Jfr. Knud Berlin: Den danske Statsforfatningsret II, 1939 s. 350.

²¹⁾ Alf Ross: Dansk Statsforfatningsret, 1980 s. 754.